

EMANCIPAREA PRIVIRII

„Probabil că adevărata fotografie totală, își spuse, e un morman de fragmente de imagini private, pe fundalul șifonat al măcelurilor și încoronărilor.” Suntem spre sfârșitul nuveletei *Aventura unui fotograf* de Italo Calvino din *Iubiri dificile* (Polirom, 2004). Cu această deschidere ne apropiem de *Emanciparea privirii** de Eugen Negrici, carte cu subtitlul *Despre binefacerile infidelității*.

Știam că domnul Eugen Negrici ascultă atât J.S. Bach cât și Dire Straits, dar nu îi bănuiam pasiunea pentru artele plastice, deși indicii ar fi existat. Dacă știința conciziei nu l-ar fi înfrânat pe autor, fiecare capitol ar fi putut fi dezvoltat dintr-un studiu, într-o carte de sine stătătoare. Din acest unghi, criticul procedează altfel decât George Călinescu, ale cărui „zburdălnicii” le apără, le susține prin comparație cu morga exagerat academică a lui Tudor Vianu, sau cu parti-pris-urile lovinesciene. Eugen Negrici reușește să salveze textele burlești ale lui Anton Pann, precum și părți adânc criptice din *Istoria hieroglică*. Face ilizibilul lizibil. Privitor la literatura veche, Eugen Negrici are o privire oarecum paralelă cu a lui Eugen Simion, critic de care altfel, totul îl desparte. În materie de Simion, mă refer la *Dimineața poetilor*, carte ingenioasă, grozav gândită, cumva superficială. Necesară la timpul ei și stimulativă. *Emanciparea privirii* este sinteza, rodul unei vieți de muncă. Firește că îl preferăm pe Eugen Negrici zeffemistul, dar aici îl întâlnim pe savant în plenitudinea forțelor sale. O carte puternică, un manual cumplit ca orice manual, dar paradoxal, unul eliberator. Iar când norma devine libertate, cum i te poți opune? Estetica imperfecțiunii pe care o dezvoltă într-un mod original autorul este echilibrată; nu ajunge (reduc la absurd) să ne convingă că Pietă fără nas ar fi superioară celei întregre. Eugen Negrici este un critic sistematic și artist, se sprijină pe teorii ale literaturii adeseori inventate de el prin discernere de celelalte, ca în *Sistematica poeziei*. Face parte mai mult din ramura criticilor tip Matei Călinescu și Virgil Nemoianu decât a celor autohtoni. Și din această cauză cartea ar trebui tradusă, dar, cred eu, într-un mod esențializat, renunțând la referirile la autorii (citatele din ei) complet nevăzuți în peisajul străin, pentru ca noua viziune conceptuală asupra literaturii să devină vizibilă acolo unde contează să fie. Pentru un critic cu stil al stilului poate părea uimitor să opineze (însă nu ca pe o certitudine) că munca Gabrielei Omăt putea fi mai puțin minuțioasă, adică să aglutineze, cercetătoare, textele Hortensiei Papadat-Bengescu nu din perspectiva unui roman ci al unei/ unor scrieri. Pentru cine a citit *Expresivitatea involuntară* lucrurile surprind mai puțin.

Polemic și împotriva curentului este capitolul *Oniricii*. Plăcerea lecturală este dublată de justetea textului: nu a

existat un curent oniric, cei care s-au așezat sub acest steag erau un grup de prieteni „agapioți” (savuros cuvânt). Între poeți, oniric a fost doar Leonid Dimov. Poate Emil Brumaru pe alocuri, iar Virgil Mazilescu, în rare pasaje. Aș obiecta însă în ce privește intenționalitatea istoric-monumentală a titlului antologiei lui Corin Braga *Momentul oniric*. Moment este un cuvânt pentru scurtimea duratei, nu pentru pondere în ordinea istoriei literare. Pe de altă parte, dacă sub acest titlu așezi o carte...

Dacă vorbim de istoria literaturii, vârful valorice ale poeziei generației domniei sale, fără ca ierarhizarea să fie enunțată explicit, par a fi Nichita Stănescu și Virgil Mazilescu, poeți cu moduri de producere atât de diferite, încât aș putea să le numesc opuse, lucru evident nu doar cantitativ, ci pe toate aspectele stilului. Reținerile față de poetica lui Nichita Stănescu s-au mai atenuat de la *Figura spiritului creator* încoace. Nu au dispărut de tot, firește. Inegalitățile abrupte între texte sunt jenant perceptibile în *Ordinea cuvintelor*, antologia antumă. Stilul lui Eugen Negrici este predominant ascetic, științific vreau să spun, cu câte un grăunte de umor lexical și în alegerea citatelor, precum și prin judecățile mordante cu care pedepsește perspectivele mioape, atitudinile prea de tot partizane ale criticilor (de obicei antecesori). Nu știu dacă mai există critici de o asemenea anvergură intelectuală, apți, indiferent de vârstă, de un asemenea efort. Mira-m-aș, scuzați colocvialitatea. Criticului nu îi spun nimic *les surfaces lisses*, suprafețele netede; el pledează pentru violența necesară, pentru asperitățile necesare pe suprafața textuală sau picturală, pentru expresionismul etern al artei adevărate. Textele, capitolele, dau cărții aspectul și conformația unui copac al vieții literaturii române și al literaturii în general. Criticul nu își dezmente începuturile de *vechist* cu *Antim Ivireanul*, carte re-reeditată și teză de doctorat a tânărului Eugen Negrici, a cărui „Emancipare a privirii” stăruie și asupra literaturii române vechi, ca pentru a asigura completitudinea acestei cărți, o spun fără exagerare, importantă pentru critica română dintotdeauna. O carte ambițioasă, ale cărei ambiții s-au împlinit.

Eugen Negrici a urmărit bucuria de destin a literaturii române cu cele trei sclavaje-xil ale ei, suprapuse vag, parțial: proletcultismul, realismul socialist, naționalismul ceaușist – Babilon, Egipt, diaspora. Adaugă ca o calitate, nicidecum comercială a cărții: deși erudită, limbajul este lizibil, inteligibil pentru intelectualul de orice formație.

*Eugen Negrici, *Emanciparea privirii*, Ed. Cartea Românească, București, 2014.